

KAPITULACE NOVÝCH ZÁMKŮ (1663)
VE SVĚTLÉ PARODIE CÍRKEVNÍHO HYMNU
DIES IRAE

Zdeněk Žalud

Jak známo, pochází letošní jubilant dr. Jiří Benes z Tábora. Toto měs-
to, vzniklé na troskách průmyslovského založení jako husitská revo-
luční komuna, v níž nemělo být pánů ani poddaných, se postupně
proměnilo v regulérní *civitas regia* a prvořadou pevnost na jihu Čech.
Od západu město chránila důmyslná soustava tří bran s barbakánem.¹
Tato tzv. Nová brána byla roku 1567 ozdobena verší městského písaře
Jakuba Cyrína, jenž této stavbě vložil do vínku přání, aby přemáhala
městské požáry, nepřizřen let i ozbrojené nepřátele.² Poslední Cyríno-
vo přání se bohužel nesplnilo: Tábor roku 1611 bez boje otevřel brány
Pasovským a roku 1618 přijal do svých hradeb i posádku vzbouřených
českých stavů. Na podzim 1620 zahájil císařský vojevůdce Baltazar
de Marradas obléhání Tábora, přičemž obráncům hrozil, že „uvede
město v takovou zkázu, jak ani o Jeruzalému, ani o Tróji a Kartágu
zaznamenané není“.³ Táborští však v boji osvědčili mimořádnou sta-
tečnost a teprve nedostatek proviantu, munice, ranhojičů a léčebných
prostředků je přinutil 18. listopadu 1621 k čestné kapitulaci a odchodu

¹ Zakladní práci o táborském opevnění a jeho vojenských dějinách v 17. století zůstává
Thir 1895. Z něj vychází i zatím poslední vyličení obléhání Tábora, Fukala 2016.
² Hejna 1964, 58: *Vincat decemgenitorum ferum ardorem incendiorum, / vincat et invictio-
robore vincat amos, / vincat et invictum fortiter procul arceat hostem, / ante suos vincitum adspi-
ciaque pedes.*
³ Hejna 1964, 61. Ličení obléhání Tábora se opírá o podrobné ličení Pavla Skály ze Zho-
ře, doplněné hojným listinným materiálem, který shromáždil Liva 1951. Srov. příslušné pa-
sáže in: FORBELSKÝ 2006; VANDROVCOVÁ – VANDROVCOVÁ 2016, 13–29.

Obř. 1.
Dobytí Tábora Baltazarem Marradasem
a kapitulace města roku 1621.
Rytina Václava Hollara;
Husitské Muzeum v Táboře,
podsbírka Výtvarné umění,
i. č. OP 1562.

holandské posádky z města. Tento osudový okamžik zachytil na své rytině i Václav Hollar ve dvou po sobě následujících fázích. Před taborským trojbraním stojí zformovaný útvar jízdy v čele s Baltazarem Marradasem, jemuž klečící velitel města Jan Bejšovec z Bejšova ode vzdává klíč od bran. Vítězný Španěl je podruhé zobrazen na náměstí, obklopeném jeho strážemi, jak je městskou radou a lidem, kteří drží v rukou klobouky, uváděn do radnice. Ženy vycházející z radnice vstříc dobyvateli prosí – podle popisů Hollarovy rytiny – sešikovane vojáky o milost a ochranu. Do města s nimi údajně vstoupil bubeník s kapitulační listinou tábořské obce, který zvukem svého nástroje všem zvěstoval definitivní výsledek vysilujícího zápasu. Po- ražení vojáci na Hollarově rytině přijímají žold a jsou propouštěni.⁴ Podobné scény se nejspíše odehrávaly o 42 let později, u soustoku Nitry a Váhu, kde byla v letech 1573–1581 vybudována jedna z největších a nejdokonalejších protiosmanských pevností v Uhřech. Turci se pokusili Nové Zámky (maďarsky Ersekújvár, německy *Neuhäusel*, turecky *Uyvar*) celkem šestkrát neúspěšně dobýt, ale dosáhli svého až při oblehání roku 1663, na které se nyní zaměříme. Naším hlavním pramenem ovšem nebude rytina, kterou v případě novozámecké

⁴ Kapitulaci i s pomocí Hollarovy rytiny důkladně popsal již Thir 1895, 106–113; nejnovější analýzu rytiny (bohužel s nepřesnými překlady latinských popisů) přináší Blažková 2007.

TABOR
Civitas Anno 1621 Objeſa et Capta.

1. Tabor, oppidum Taborum	16. Tabor, oppidum Taborum
2. Tabor, oppidum Taborum	17. Tabor, oppidum Taborum
3. Tabor, oppidum Taborum	18. Tabor, oppidum Taborum
4. Tabor, oppidum Taborum	19. Tabor, oppidum Taborum
5. Tabor, oppidum Taborum	20. Tabor, oppidum Taborum
6. Tabor, oppidum Taborum	21. Tabor, oppidum Taborum
7. Tabor, oppidum Taborum	22. Tabor, oppidum Taborum
8. Tabor, oppidum Taborum	23. Tabor, oppidum Taborum
9. Tabor, oppidum Taborum	24. Tabor, oppidum Taborum
10. Tabor, oppidum Taborum	25. Tabor, oppidum Taborum
11. Tabor, oppidum Taborum	26. Tabor, oppidum Taborum
12. Tabor, oppidum Taborum	27. Tabor, oppidum Taborum
13. Tabor, oppidum Taborum	28. Tabor, oppidum Taborum
14. Tabor, oppidum Taborum	29. Tabor, oppidum Taborum
15. Tabor, oppidum Taborum	30. Tabor, oppidum Taborum

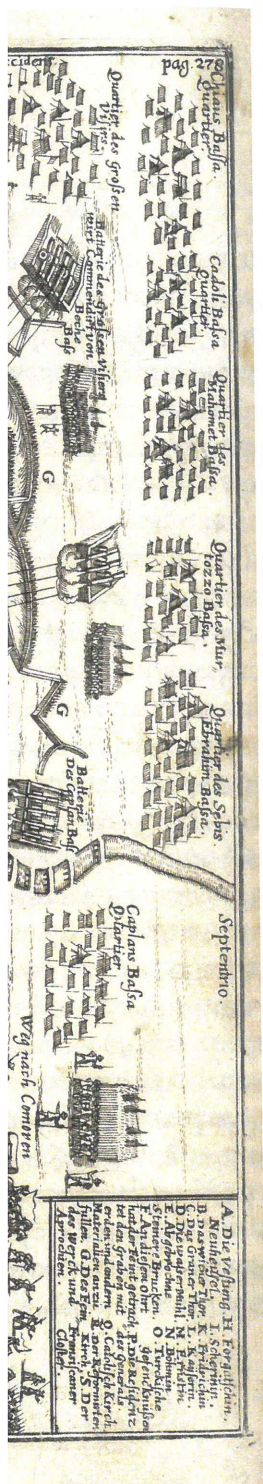
1. Tabor, oppidum Taborum
2. Tabor, oppidum Taborum
3. Tabor, oppidum Taborum
4. Tabor, oppidum Taborum
5. Tabor, oppidum Taborum
6. Tabor, oppidum Taborum
7. Tabor, oppidum Taborum
8. Tabor, oppidum Taborum
9. Tabor, oppidum Taborum
10. Tabor, oppidum Taborum
11. Tabor, oppidum Taborum
12. Tabor, oppidum Taborum
13. Tabor, oppidum Taborum
14. Tabor, oppidum Taborum
15. Tabor, oppidum Taborum
16. Tabor, oppidum Taborum
17. Tabor, oppidum Taborum
18. Tabor, oppidum Taborum
19. Tabor, oppidum Taborum
20. Tabor, oppidum Taborum
21. Tabor, oppidum Taborum
22. Tabor, oppidum Taborum
23. Tabor, oppidum Taborum
24. Tabor, oppidum Taborum
25. Tabor, oppidum Taborum
26. Tabor, oppidum Taborum
27. Tabor, oppidum Taborum
28. Tabor, oppidum Taborum
29. Tabor, oppidum Taborum
30. Tabor, oppidum Taborum

kapitulace zhotovil Abraham Aubry, nýbrž písemné prameny, které obohátí světaný básnický výtvar neznámého autora – parodie či paskvil.⁵

Obr. 2.
Rytina Abraham Aubryho
zobrazující kapitulaci Nových Zámků
před tureckou armádou roku 1663.
Galerie umění Ernesta Zmetáka v Nových Zámkách,
i. č. G-1809/45/2003.

Na rozdíl od „pevnosti Tabor“ byly Nové Zámky budovány na praví-
delném hvězdicovém půdorysu se šesti vzájemně propojenými pěti-
bokými bastiony v rovinném močalovitém terénu.⁶ V době obléhání
Tábora se hornouherské pevnosti zmocnil Gabriel Bethlen a při jejím
pozdějším dobytí zde zahynul bělohorský vítěz Karel Bonaventura
Buquoy. Proti pustošivým nájezdům Osmanů zasahoval novozámcecký
kapitán Adam Forgáč, jenž roku 1652 potřel plenící Turky u Velkých
Vozokan. Hrabě Forgáč byl velitelem také roku 1663, kdy spory v Sed-
mihradsku, budování Nového hradu Mikulášem Zrinským a vpády
uherských jednotek na osmanská území vyprovokovaly novou válku

⁵ Rytina Abraham Aubryho podobně jako Hollárovo dílo zobrazuje souběžně několik
fází kapitulace pevnosti: zleva vstup turecké armády do Nových Zámků, vpravo odchod
obráněcí směr ke Komárnu, pod kontrolou 4000 mužů Köprülüzađe Ahmeda paši.
V popředí jsou na koních zobrazení kapitulanti Adam Forgáč a Marchese Pio, sledující
odchod posádky. Rytinu opatruje Galerie umění Ernesta Zmetáka v Nových Zámkách,
G-1809/45/2003; této instituci děkují za laskavé zaslání její reprodukce.
⁶ Při líčení zápasu o novozámceckou pevnost vycházím ze studie MARKUSOVÁ 2016,
249–283, která využívá předchozí turkologická bádání Ladislava Kočiše, Vojtěcha Kopča-
na, Pavola Horvátha a Josefa Blaškoviče. Její popis a hodnocení obléhání doplňuji a koriguji
podle knihy ELIAŠ 2013.

mezi Osmanskou říší a Habsburky. Mladý velkovezír Köprülüzađe Ahmed paša se v červenci v Budíně rozhodl zaútočit na Nové Zámky a počátkem srpna u Parkanu (dnešní Štúrovo) se poprvé střetl s posádkou pevnosti. Forgač nerozvážně napadl turecké vojsko při pronásledování Dunaje, z 5500 útočníků se pak do Nových Zámků vrátilo jen cca 390 mužů. Posádku pevnosti narychlo doplnil Marchese Pio, 240 německých dragounů a cca 800 mužů ze sousedních pevností, nicméně Forgač si uvědomoval, že na obranu všech pozic má zoufale málo vojáků, navíc demoralizovaných čerstvou porážkou. Uherský palatin Ferenc (František) Veszeleny vydal výzvu k mobilizaci, aby se každý minimálně šestnáctiletý muž chopil pušky nebo palice na obranu své vlasti, jinak bude jako zrádce nabodnutý na rožeh. Ani tento důrazný apel však nevedl k shromáždění bojeschopného vojska na pomoc klíčové pevnosti Horních Uher.⁷

Köprülüzađe Ahmed paša s více než 50 000 muži stanul v půli srpna před Novými Zámky, které mohlo hájit jen 3000 pěšáků a 500 jezdců, a tehdy Forgačovi poslal turecky psaný list s výzvou ke kapitulaci. Hrabě list vrátil, protože v pevnosti neměl nikoho, kdo uměl turecky, načež velkovezír poslal přeložený list do pevnosti 16. srpna znovu. Adam Forgač pak prohlásil, že pevnost udrží 66 týdnů, a celá novozámcká posádka slavnostně přísahala, že se bude bránit do poslední kapky krve. Postup obléhání pevnosti je dobře znám ze slednictví osmanských i císařských pramenů. Turci postupovali pomalu a systematicky, okoli pevnosti odvodnili a podkopávali hrady, které hodlali prolomit a zaútočit. Situaci jim ulehčil výbuch prachárny na tzv. Fridrichově bastionu, po němž část novozámcké posádky vyzvala Forgače, aby s nepřitelem vyjednával. Hlavní kapitán v pondělí 24. září jednání zahájil a již ve středu posádka o počtu 2472 osob opustila Nové Zámky Ostrihomskou branou a odešla směrem na Komárno,

⁷ ELIAŠ 2013, 165.⁸ MARKUSOVÁ 2016, 2
⁹ ELIAŠ 2013, 167.

sledována tureckými stali, nechal velkovezír za ostatními kapitu. Již před obléhání o němž palatin Veszeleny Forgačova vztu u Parkanu i ve svatci světené pevnosti zodpovědnosti. Obviňováním in. skom svete alebo v. Ludi, ktorých ste mslnej bitke... Když bste všeko, Vaša mils čím ste sa nenarovalte obžalováním iný pánu Montecuccoli li vidieť jako v zrkla všetkou možnou posom chcel v krátkos vodlivý boží súd.⁸ uherské pevnosti si latin zde velice rád bitvě u Parkanu, za nyho poslední věta ně skutečnosti zůst litele Nových Zámk Locatelliho v Kom

sledována tureckými oddily. Nemocné a raněné, kteří v pevnosti zůstali, nechal velkovévra na vlastní náklady vyléčit a pak je také poslal za ostatními kapitulanty.

Již před obléháním pevnosti se snesla kritika na Adama Forgáče, o němž palatin Veszelény prohlásil: „Ak Nové Zámky padnú, bude to len Forgáčova vina.“ Tento magnát poukazoval na neuvažovanou bitvu u Parkanu i ve svém dalším listu, který Forgáč dostal až po kapitulaci svěřené pevnosti. Veszelény zoufalému hraběti vytýká snahu svalit zodpovědnost za neúspěch na jiné: „Vaša výhovorka neobstojí. Obviňovaním iných seba neospravedlníte. [...] Nebolo v kresťanstvom svete alebo v tureckej ríši lepšie zabezpečené miesto jako toto. Ludi, ktorých ste mali dosť, ste nechali zahubiť v nešťastnej a nezmyslnej bitke... Kým bude svet stáť, bude prekliata Vaša pamiatka! Mali ste všetko, Vaša milosť, iba to Vám nemohol dať môj milostivý cisár, s čím ste sa nenarodili, totiž silné a smeľ srdce... Darmo tedy chcete obzalmovaním iných vlastnú špinu o nás poutierať... Z môjho listu pánu Montecuccolimu, ktorý ste našli vo vrecku Beyka pašu, ste mohli vidieť jako v zrkadle, že sme sa usilovali prispieť Novým Zámkom všetkou možnou pomocou, a zároveň aj pohanom škodiť... Len toľko som chcel v krátkosti odpovedať, želaúc si, aby vina prišla pred správodlivý boží súd.“⁸ Adresovat takto silná slova vůči veliteli klíčové uherské pevnosti si mohla dovolit jen opravdová autorita; ovšem palatin zde velice rád zapomněl na neúspěch své mobilizační výzvy po bitvě u Parkanu, za nějž nesl odpovědnost.⁹ Není jasné, zda Veszelényho poslední věta o Božím soudu byla míněna zcela vážně, nicméně skutečnosti zůstává, že císař Leopold I. nařídil tři významné velitele Nových Zámků po kapitulaci uvěznit: Adama Forgáče v Rábu, Locatelliho v Komárně a Marchese Pia ve Vídenském Novém Městě.

⁸ MARKUSOVÁ 2016, 260.
⁹ ELIAŠ 2013, 167.

Před vojenským tribunálem kromě nich vypovídali také další, jim o problémech s disciplínou německých žoldnérů a potvrdili udatnost vrchního velitele pevnosti. Adam Forgáč byl po ročním věznění na- konec propuštěn, o jeho dvou spolumojovnících jsme tuto informaci zjistit nedokázali, jejich propuštění je ovšem vcelku pravděpodobné.¹⁰ Tento popis dění na uherském valčíšti samozřejmě nebyl samoučel- ný, jelikož pomáha připravit kontext k rozboru svěrážného písemného pramene. Jedná se o latinský paskvil (*Pasquil*) či spíše parodii, která se týká soudu nad veliteli novozáměcké pevnosti a která se zachova- la v Čechách v deníku generála řádu křižovníků s červenou hvězdou Jiřího Ignáce Pospíchalů. Tento pramen ani jeho autor už dlouhá léta není neznámý, nicméně originál deníku se ztratil a nyní lze využívat pouze ne vždy spolehlivý přepis Josefa Pošmurného.¹¹ Jiří Ignác Po- spíšil si povšiml a k g. září 1663 ve svém deníku zapsal velký strach z turecké invaze panující v Praze. Předcházel mu vpád Tatarů na

¹⁰ Tamtéž, 261; k průběhu a výsledku soudu podrobněji Hainczi, 191–192. Za las- kavou pomoc s překladem z maďarštiny vděčně děkuji panu doc. Vladimíru Segesovi. Ze soudobých pramenů naznačující vznik představy o zbabělosti velitelů Nových Zámků Mayer 1665, 280: „Wegen dieser Ubergab ergienngen unterschiedliche Iudicia und Urtheile über die Herren Commandanten und zwar die meisten dahin, dass sie in der Soldaten Muthwillen nicht so bald einwilligen, sondern, weil sie doch geschworen ihr Leben bey der Vestung so hoch schätzbaren Verlusts dem Herren Grafen Forgaschen begebenmessen.“ Autor dále cituje in *extenso* Forgáčův list, zaslany z Komárna císaři, v němž své počínání vysvětloval a omlouval. Všichni tři velitelé však byli záhy uvězněni, přičemž Marchese Pio stihl poslat podobný list ke dvoru a také Locatelli se s omluvou obrátil k císaři, přičemž jeho list je zde také publikován (s. 281–282).

¹¹ Pospíchalův deník pro moderní dějepisceví objevil Rezek [1880]; jeho edici připa- roval Pošmurný 1932. Po nich se osobnosti křižovníckého generála zabývali zejm. Josef Hanzal a Marek Pučalik. V této studii používám Pošmurného přepis: *Diarium seu potius fragmenta diarii piissimae memoriae magni Pospichal nostri, quod temporibus primis prioratus sui, partem propria manu, partem alia, ab anno 1661 inclusive posteritati reliquit, in quo multa secretiora ordinis reperiuntur, quae sparsim et seorsim in diversis locis reperta in unum collecta sunt anno 1736*. Originál nedochován, strojopisný přepis (Josefa Pošmurného) z 30. let 20. století, Knihovna Řádu Křižovníků, bez sign. [nepřístupno; dále citováno jako *Diarium*].

Moravu: „R. 1663, 7 že Tataři do Morav chránili. R. 1663, 9 Turek blízko dosti l Panstvo i sedláčkov brány nimi se trhlý. Pan probosť Pelceni opustil.“¹² Není ted a záhy se dozvěděl Na stranách 176 a 17 Forgáč: *Prodidiit ah Forgatch Prodidiit ipse prius. Marches Pio. // [177] (Marches Pio.) Planxit Roma Pios, tus plus satis unus et Locatelli. Aula Locatellum pro In omnes tres. Serva Favorita Portiae) Lu varum (Ujvar) sive : Jak těmto poznám zradil svou vlast, n tina, kterým, jak v*

¹² Rezek [1880], 144. u Znojma.

Moravu: „R. 1663, 7. Septembris. Přišel kurýr z Brna, který povídá, že Tataři do Moravy vpadli, všechno pálí, hubí, kazí. Pán Bůh rač chrániti. R. 1663, 9. Septembris. Strach hrozný v Praze, jakoby již Turek blízko dosti byl a strach takový, že ho vypsatí nemožno jest. Panstvo i sedláčkové na mnoho mil ku Praze se zutíkali, tak že sotva brány nimi se trhly. Sam lid v Praze tak omámený, že nelze vysloviti. Pan probošt Peltenberský taky do Prahy přijel a své všecky věci tam opustil.“¹² Není tedy divu, že se zajímal o dění na uherském bojišti a záhy se dozvěděl o velitelích, kteří kapitulovali v Nových Zámcích. Na stranách 176 a 177 Pošumného přepisu čteme:

Forgatich:
Prodidiť ah Forgatich patriae spem, sed Palatinam, quam spem decepit,
Marches Pio.
 // [177]
(Marches Pio.)
Planxit Roma Pios, quod non nisi quinque fuissent, Pannoniae ad gemi-
tus plus satis unus erit.
Locatelli.

Aula Locatellum pro defensione locavit; si male defendit, culpa locantis erit.
In omnes tres. Servabit Forgatsch expertem Pannonia paenae, Aula „(NB.
Favorita Portiae) Locatellum, Roma Patrona Pium. Hi sunt tres, qui Vi-
varum (Ujvar) sive Newhausel Turcae tradiderunt.

Jak těmto poznámkám rozumět? O Adamu Forgáčovi je uvedeno, že zradil svou vlast, nicméně předtím pryč zradil očekávání svého palatina, kterým, jak víme, byl jeho kritik Ferenc Veszelény. Giberto (či

¹² REZERK [1880], 144. Peltenberk je kritizovnické probosťství na Hradisku sv. Hypolita u Znojma.

Marco?) Marchese Pio di Savoia byl druhým vlastním moravského pěšího pluku (regimentu), zřízeného roku 1647 (naverbovaného asi kolem Jihlavy) a převzatého roku 1661 právě tímto savojským šlechticem.¹³ Původce poznámky o Gibertovi nejspíše narážel na fakt, že měl čtyři sourozence, nicméně zmínka o Římu je prozatím těžko srozumitelná.¹⁴ Johann Baptist Locatelli či stručně Obrist Locatelli byl dle latinské poznámky poslán na obranu pevnosti někým z vídeňské ho dvora, a jestliže Nové Zámky hájil špatně, lze přývinika hledat mezi dvořany. Závěr poznámky se týká kapitulantsví výše jmenované trojice a je vcelku pesimistický: Forgače osvobodí (od žaloby, či vězení?) blíže nespécifikovaný vliv Uherského království. Locatellimu, příslušníkovi šlechtické rodiny z Bergama, jež se usídlila v Rakousku, pomůže vliv dvora, kde zejména Johann Ferdinand hrabě Portia (1605–1665) má být jeho ochráncem. Nejasné zůstává, jaký vztah má ke Gibertu Marchese Pio jeho ochránce Řím (*Roma Patrona*). Nesporné je, že Pospíchal si tyto názory zaznamenal v době, kdy byli velitelé novozámecké pevnosti ve vězení a očekávalo se vynesení soudního verdiktu nad nimi.

Proč se však veřejně mínění soustředilo na tuto trojici a nikoli jen na Adama Forgače? Odpověď může naznačovat již citovaný spis *Ortelius Redivivus et Continuatus*, ale hlavně kosmografie hamburského polyhistora Eberharda Wernera Happla *Thesaurus Exoticorum*, jehož uherské pasáže doslova využívají Happla *Der Ungarische Kriegs-Roman* z roku 1685, kde jsou Uhry traktovány jako bašta či výspa křesťanství.¹⁵ Happel poukazuje na přísahu velitelů ohledně nevydání pevnosti do rukou Turků z 24. srpna, která byla slavnostně a veřejně vykonána právě oněmi třemi veliteli: „Den 24 schossen die Türcken

¹³ *Militärschematismus* 1848, 114.

¹⁴ <http://www.lombardibeniculturali.it/archivi/soggetti-produttori/famiglia/MT-DD0001C/>; Rivista Collegio araldico, Volume 11, 590–591 [cit. 14. 11. 2019].

¹⁵ LÉNÁRT 2013b, 204–205.

abermals unaufröhlich hinein / doch waren die Belägereten noch gutes Muths / und entschlossen sich biss auff den letzten Blutstropffen zu wehren / ja alle hohe Officier / als Graff Forgatsch / Marggraff Pio, Obrist Locatelli, Marggraff von Grana schwuren auff öffentlichem Platz / bey einem Hierzu auffgerichteten Altar / worauff das venerable stunde / einander biss auff den letzten Blutstropffen die gewöhnliche Treue.¹⁶ Snad kolem 16. září zasal, podle Happela, císař Leopold do Nových Zámku „ein bewegliches Hand-Brieflein an die Neuhausel abgehen / dass sie sich biss auff den letzten Mann halten sollen.“¹⁷ Happel dále píše, že německí zoldnáci po ztrátě bastionu – snad explozí zničeného Fridrichova bastionu – zahájili jednání s panem hrabětem (Forgáčem?) a s „Marggraffem“ Pio „mit demütigster Bitte / die Vestung / welche nicht mehr zu defendiren wäre / auffzugeben / und ihres Lebens ferners zu verschonen. Der Marggraff wies sie zwar scharff ab / aber nachdem die sámpliche Herrn Commandanten sahen / dass sie bey denen Soldaten nichts richten kúnten / wurden sie solcher Gestalt gezwungen / von dem Gross-Vezier einen ehr- und leidentlichen Accord zu begehren / welcher auch von ihm unterschrieben und versiegelt wurde.“¹⁸ Pro většinu mincí, které vzdání Nových Zámku hodnotilo, byla tedy nejspíše klíčová věc: ná přisaha velitelů na oltáři, která byla porušena a znesvěcena kapitulací, nota bene přes nalehání samotného císaře, aby pevnost hájili za každou cenu. Proti krivopřisězníkům se i za pomoci uherského palatína zdvihla vlna nenávisti, jejíž ohlasy dolehly až do Čech a nacházíme je v paskvilu či parodii básně *Dies irae* v Pospíchalově deníku na stranách 186–188.

¹⁶ LÉNÁRT 2013a, 265. Nepodařilo se mi ovšem identifikovat osobu označenou jako *Marggraff von Grana*, pokud se nejedná o titul Obrista Locatelliho. O přisaze velitelů píše také ELIÁŠ 2013, 166.

¹⁷ LÉNÁRT 2013a, 266.

¹⁸ Tamtéž, 266–267.

Co se týče názvu, který Pospíchal u básně uvedl – Pasquil – je třeba uvést, že jde o určitý posun původního významu. Krátká a anonymní satirická básně (i próza), která zesměšňovala soudobou osobnost či událost, se nazývala „pasquinade“, což je výraz odvozený od „pasquino“, zbytku starořímské sochy objevené v městě nad Tiberou roku 1501 a vztyčené kardinálem Carafou na Piazza Navona. O svátku sv. Marka (25. dubna) se stalo zvykem deklamovat před ní satirické verše, které k ní byly následně připevněny; tyto verše se od roku 1509 nechávaly tisknout. Během 16. století se sémantické pole výrazu rozšířovalo a „pasquillus“ stále častěji představoval jakoukoli anonymní satiru.¹⁹ Z dnešního hlediska bychom zde spíše měli mluvit o invectivě či parodii, tedy o přetvoření původního obsahu do směšného charakteru. Zřehadnou zůstává původ níže uvedené parodie, poněvadž není jasné, zda ji J. I. Pospíchal sestavil sám, nebo převzal, což pokládám za pravděpodobnější. Anonymní parodie církevních textů totiž vznikaly již ve středověku a hojně kolovaly též v raném novověku, což mimo jiné v případě letákové propagandy kolem krále Fridricha Falckého zachytila a zmapovala Jana Hubková. Autorka zdůrazňuje, že tyto parodie „nevynuzívaly se ani tolik k přenosu nových informací, či k přesvědčení o jiném stanovisku, ale spíše k upevnění a utvrzení již nabytého přesvědčení“. Z hlediska komiky hrála významnou roli „jak inkongruence mezi náboženským textem a jeho světskou užitelností“, tak vsudypřítomný pocit superiority, tentokrát založený i na deklaraci božské podpory. Využití (či spíše zneužití) satirických textů s sebou přináší také dimenzi, která souvisí s úkonem zatlakávání, zaklínání, proklínání a známena posun od posměchu ke zničující negaci a demonizaci postiženého jedince“.²⁰ Jana Hubková

¹⁹ Slov. *pasquinade*, in: *Encyclopaedia Britannica*, dostupné on-line: <https://www.britannica.com/art/pasquinade> [cit. 14. 11. 2019].

²⁰ HUBKOVÁ 2010, 262.

²¹ O historii hymnu jsem ponechal stědově

²² PERFTZ 1847, 327–LEHMANN 1922.

²³ LEIBNIZ 2015, XX

nejčastěji narážela na parafráze Otčenáše, nicméně parodovaly se také mariánské modlitby nebo známé pasáže z evangelií, např. o pokoušení Ježíše Krista ďáblem na poušti.

Zmínku o parodii na *Dies irae*, latinskou sekvenci připisovanou Tomassovi de Celano (1200 – cca 1265), která se stala součástí pohřební mše (requiem), jsem v literatuře raného novověku²¹ našel pouze v jediném případě. Dvoji parodickou verzi církevního hymnu dal do oběhu známý polyhistor Gottfried Wilhelm Leibniz.²² Z jeho korespondence vysvítá, že Leibniz poslal svému příteli, matematiku Jeanu (Johannu) Bernoulliho v březnu 1701 exempláře letáku, o němž tvrdil, že jej od někoho nejméně známého dostal, nicméně pravděpodobně byl autorem parodie on sám. Jde o dva paralelní, navzájem velice podobné texty, odlišné hlavně vlastními jmény a toponymy. První vyvolává představu vpádu Filipa, vévody z Anjou a španělského krále Filipa V., do Nizozemí, aby ve španělském Nizozemí potlačil kalvinismus a vliv Anglie. Druhá naopak popisuje vojenskou reakci Anglie: vstup Viléma III. Oranžského do Nizozemí, potlačení katolicismu a francouzského vlivu. Pro Leibnize je pozitivní až tato očekávaná druhá fáze zápasu o španělské Nizozemí, kdy se obnoví kalvinismus, nejvíce si však přeje, aby v tomto regionu už skončilo válečné běsnění (*ne bombardum cremer igne*), které vyčerpávalo tuto provincii v letech 1672–1678.²³

Pruský učenec každopádně dokázal zachovat sugestivní atmosféru církevního hymnu, plnou rezolutních gest, rozvinutí majestátní, nářku a ponížených, až zoufalých proseb. V podobném duchu měla vyznít i každá další parodie *Dies irae*, přinášející představu definitivního

²¹ O historii hymnu *Dies irae* a jeho četných překladech pojednal Lisso 1840. Stranou jsem ponechal středověké parodie církevních hymnů, o nichž pojednává již klasické dílo

LEHMANN 1922.

²² PERITZ 1847, 327–328.

²³ LEIBNIZ 2015, XXVII, 568–569, č. 219.

a neodvolatelného soudu. Osudy tři velitelů však nekončí věčným trestem, nýbrž, jak uvidíme, do děje vstupuje nová postava, která určí očekané vyznění celé básně. Podívejme se nyní na její jednotlivé části, označené jako A) až F). Textu původně církevního hymnu *Dies irae* ponecháváme standardní formát písma, text aktualizovaný udalostmi novozámecké kapitulace je vyznačen kurzívou, latinské nadpisy jednotlivých částí nepocházejí od autora básně a mají pomoci k orientaci v rámci tematické interpretace:

A) 1. – 4. sloka: adventus – tremor – fuga

[186] *Pasquil.*
Dies irae dies illa,
quando vezier cum favilla
monstrat se a Nova villa
mille passum spatio.

Quantus tremor est futurus,
quando prope est venturus,
muros stricte invasurus
framea et gladio.

Fama mirum spargit sonum
per confines regionum,
quod Gran Vezier iam ad thronum
Novae villae venerit.

Stupet Forgaitsch, haeret Pius,
Locatellus fugit prius,
primus Vezier an non huius
Triados tum riserit?

Autor parodie navštívil Nových Zámek a nedokázal adekvátně historicky jinak zpracovat původní hymnu *Dies irae* (jednotlivých slok, i neschopných velitelů neměl důvod se trošičku vyměňovat za *Fama* a druhých veršů slok visle na předložce (l B) 5. – 6. sloka: iuc

Libet ergo profer in quo totum ins ut a mundo colligat quod sint rei capiti Judex Caesar cui quid egerunt apparet nil inultum remaneat sint exemplum ca Atmosféra zahájena návští lidské hráchy parodii *Dies irae* zavolat původní text slok nové závěrečné

Autor parodie navozuje, jak již víme, nesprávnou představu, že velitelé Nových Zámků byli příchodem Turků před pevností zaskočeni a nedokázali adekvátně reagovat. O Locatelliho útěku z pevnosti jiné historické prameny nic neuvádějí. Mladý velkovezír rozhodně neměl důvod se trojici velitelů vysmívat. Parodie má vytvořit dojem neschopných velitelů, aby mohlo dojít k soudu. Co se týče kompozice jednotlivých slok, první verš většíny z nich obvykle využívá církevní hymnus, pouze na počátku třetí sloky bylo hned první slovo *Tuba* vyměněno za *Fama*. Autorovi se obvykle daří zachovat rýmy prvních a druhých veršů slok, u čtvrté sloky je vcelku vynalézavě tvoří nezávisle na předloze (*Pius – prius – huius*).

B) 5. – 6. sloka: iudex Caesar

Libet ergo profertur,
in quo totum inscribitur,
ut a mundo colligatur
quod sint rei capit.

Iudex Caesar cum sedebit,
quid egerunt apparebit,
nil inultum remanebit,
sint exemplum caeteris!

Atmosfera zahájení soudu, otevření Boží knihy, do níž se zaznamenávají lidské hříchy, a příchod soudce (knihy Zjevení 20,12n) je v této parodii *Dies irae* zachována a plně využita. Autor nemusel příliš upravit původní text, dosadil *Caesar* za slovo *Judex* a vytvořil u obou slok nové závěrečné verše (*quod sint rei capit* – *sint exemplum caeteris*).

C) 7. – 9. sloka: rei contra Hungariam

Marches Pio.
 Quid sum miser tum dicturus,
 quem patronum rogaturus
 cum vix *Portii* sit securus
a plebis contumelia.

Forgatsch.
 Rex *mirandae lenitatis*,
 qui *plectendos* salvas gratis,
 salva me fontem *calamitatis*
 [187] *factae in Hungaria*.

Hungarus.
 Recordare *Itale* Pie
 quod sis causa *maiae* viae,
 quando *willam illam* die
die tradis nigro Turcae.

Prvím mluvčím v parodii je Giberto Marchese Pio, u něhož autor naznačuje, že se u císařského dvora těšil přízni Leopolda vychovatele, nejvyššího hofmistra a člena Tajné rady Johanna Ferdinanda hraběte (později knížete) Portii. Ani tento vlivný přímluvce však neměl kapitulanta uchránit před ostudou mezi prostým lidem. Jako druhý žádá císaře o odpuštění Adam Forgáč, který se plným právem označuje za zdroj novozáměcké pohromy. Jako třetí vystupuje zástupce Uher (Hungarus), v němž snad můžeme tušit uherského palatina Ference Veszelényho, který Forgáč tvrdě kritizoval. Zde se však Uher překvapivě neobrácí na hlavního velitele pevnosti, ale na Marchese Pia, kterého označuje za příčinu kapitulace. Pio však nebyl vybrán

jako adresát kritiky zde dokonale obsahuje tyto věci také parodista v *Itale* a význam sněm Turkovi jako D) 10. – 15. sloka

Gran Vezier.
 Quaerens vos n
 si fuisset labor
 vix non essem
 vilam vobis deb

Gen-Profoss.
 Juste Caesar ul
 ne donum remi
 fac, in die rati
 tribus his compl

Ingemiscant ta
 Pannonones, ob h
 plagam intulere
 defendendos dev

Tres Commenc
 Qui peiorem ex
 et latronem ab
 nobis quonque s
 consequendae gr

jako adresát kritiky pro svoje domněle zbabělé činy, nýbrž jeho jméno zde dokonale zapadlo do kompozice verše – původní *Dies irae* obsahuje tyto verše: *Recordare, Jesu pie, / quod sum causa tuae viae*, takže parodista v prvním verši hravě a vtipně nahradil *Jesu* slovem *Itale* a význam snadno obrátil výměnou *tuae* za *malae*. Zmínka o čer-
ném Turkovi jako kdyby předznamenávala, kdo vstoupí na scéně...

D) 10. – 15. sloka: altercatio ante Caesarem

Gran Vezier.

Quaerens vos non sedi lassus,
si fuisset labor cassus,
vix non essem funem passus;
vitam vobis debeo.

Gen-Profoss.

Iuste Caesar ultionis
ne donum remissionis
fac, in die rationis
tribus his complicitibus.

Ingemiscant tamquam rei
Pannonies, ob hanc quam eis
plagam intulere, quets
defendendos dederas.

Tres Commend.

Qui peiorem exaudisti,
et latronem absolvisisti,
nobis quoque spem dedisti
consequendae gratiae.

Locatelli ad Caesar.
 Locum *Locatello* praesta,
 et ab *Hungaris* sequestra,
 statuens in *aulae* dextra,
 rogo *Caesar domine*.

Gener-Profos.

Preces vestrae non sunt dignae,
nec tu caesar fac benigne,
sed pereni cremes igne
destructores Patriae.

Do soudního jednání překvapivě vstupuje velkovezír, který prý neunavě pátral po velitelích Nových Zámků, aby jim projevil vděčnost za svůj život. Je to nečekaný, poněkud komický přímluvce, který zde o sobě tvrdí, že mu hrozila smrt na opraťce. O tom, že by velkovezír Köprülüüzzade Ahmed paša měl být křesťanským velitelem pevnosti zavázán za svůj život, nám známe prameny ovšem nehovoří. V soudním dramatu má podle autora parodie vystat šance na udělení milosti. Proti tomu však okamžitě a důrazně vystupuje General-profoss jako nejvyšší vojenský úředník pověřený trestáním válečných deliktů. Opět jsou důkladněji využity verše církevního hymnu, které sugerují představu žádoucího trestu či pomsty. Osвобоzení velitelů bylo dalším trestem pro Uhry, kteří byli pádem pevnosti necháni Turkům na pospas. Po profossově entree následuje škemrání tří velitelů o milost a Locatelli císaře prosí, aby se oprostil od vlivu Uhřů na své rozhodování. General-profoss se pak na císaře obrací tvrdými slovy a velitele Nových Zámků označuje jako *destructores Patriae*. V tu chvíli se již zdá, že se odsouzení a trestu nevyhnou.

E) 16. – 18. sloka: (Comes Serrini a
 // [188] Confuta
atque carcerē ad
vocas iam me cu
ultimo discrimine
Oro supplex sit i
Teuto, Panno et C
gere curam come
Caesar invictissim
Generosa dies illi:
in qua per me No
liberabitur ex illa
servitute Turcica.
 Překvapivě rozuzlí Serrinu před císaře vatský velmož Mik mladší bratr Petar Miklos VII., znárodnatý vojevůdce moc Ferdinandovi ti odbojnému Jiřin runovaci Ferdinand 17. století opět boj ucházel o hodnost gлотem, který nesk se, zejména epické

E) 16. – 18. sloka: comes Serrini sicut vindex ultimo discrimine

Comes Serrini ad Caes.
 // [188] Confutatis tribus dictis
 atque carcere addictis
 vocas iam me cum Croatis
 ultimo discrimine.

Oro supplex sit cordatus
 Teuto, Panno et Croatus
 gere curam comeatu,
 Caesar invictissime!

Generosa dies illa,
 in qua per me Nova Villa
 liberabitur ex illa
 servitute Turcica.

Překvapivě rozuzlení situace v básni nastává příchodem hraběte ze Serrinu před císaře Leopolda. Nevíme přesně, zda je zde míněn chorvatský velmož Miklós (Nikola) VII. Zrínski (1620–1664), anebo jeho mladší bratr Petar Zrínski, pravděpodobněji je však první možnost. Miklós VII., známý jako „Serriny“, se po většinu svého života jako zdatný vojevůdce věnoval válce proti Turkům nebo Švédům. Za pomoci Ferdinandovi III. proti švédskému generálu Wrangelovi a proti odbojnému Jirímu I. Rákoczymu v Uhrách byl povýšen a při korunovaci Ferdinanda IV. směl nést císařský meč. V první půli 50. let 17. století opět bojoval proti Osmanům, roku 1655 se neúspěšně ucházel o hodnost uherského palatina. Byl také bibliofilem a polyglotem, který neskryval své básnické ambice, jak dokazují jeho verše, zejména epické *Obsidionis Szigetianae Libri XV*, popisující hrdinnou

obranu Szigetu jeho pradědem, hrabětem Mikulášem Šubicem Zrinským roku 1566. Po ztrátě Nových Zámků se naděje vídeňského dvora logicky upínaly buď k němu, nebo k italskému Raimondovi, hraběti z Montecuccoli. Zatímco se turecká ofenziva zbrzdila vinou nepříznivého počasí, bylo zahájeno verbování žoldánů ve Svaté říši římské a pomoc byla povolána dokonce i z Francie. Miklós Zrinski byl jmenován velitelem uherské armády, zatímco Montecuccoli převzal vrchní velení císařské armády. Italský vojevůdce jej připravil o vojenskou slávu, když 1. srpna 1664 porazil osmanskou armádu u Svatého Gothardu (Mogersdorfu), zatímco Miklós podnikl zimní tažení ke zničení strategického, silně opevněného mostu u Eszėku (Osijeku). Vídeňský dvůr jej ovšem podezíral z podpory maďarských separatistických tendencí. Když byl s Turky uzavřen mír ve Vasváru, Miklós se vydal do Vídně, aby proti němu protestoval, ale neuspěl.²⁴

V textu parodie Miklós Zrinski promlouvá jako osoba, kterou k císaři zavolali, aby mu v kritickém okamžiku přišel na pomoc se svými Chorvaty. Vyzývá německé, uherské i chorvatské bojovníky ke statečnosti a císaře nabádá, aby se postaral o zásobování vojenských jednotek. Závěrečná sloka, v níž Zrinski vyslovuje naději, že vysvobodí Nové Zámky z turecké nadvlády, se již neměla uskutečnit. Chorvatský bán zemřel záhy po neúspěšném protestu proti vasvářskému míru, 18. listopadu 1664 ve svých 44 letech, když byl během lovu napaden zraněným kancem. Jeho bratr Petar šel ovšem v bratrových slépečích a kvůli potupnému míru zorganizoval spiknutí, které mělo ze země vytlačit jakoukoli cizí moc – jak tureckou, tak habsburskou. Spiklencům se však nepodařilo získat zahraniční pomoc a Osmani navíc o přípravě povstání informovali císaře Leopolda. Petar a jeho švagr

²⁴ Trvalý zájem o Miklóse Zrinského vzbuzuje jeho epos, který z latiny do angličtiny přeložil naposlědy László Körössy, viz Zrínyi 2011, odkud čerpám i informace o autorovi. Stov. jeho nedávno přeloženou výzvu k organizaci uherské armády a k boji proti Turkům: VALLIN, JEAN-LOUIS 2018; PUTNA 2018, 246–254.

Prameny

Fran Krsto Franko
němu 30. dubna 1664 bylo zkonfiskováno
Pospíchal, byl syn
Pražského hradu
Zde parodie zap
mohli skončit. Př
Nové Zámky si mu
1683 a byly osvobo
nepřivítal Miklós
dinovém boji se p
historie se bohuže
dobývatele většinu
tulanti z roku 1664
opak mohl po své
na území Horních
dalo očekávat – ni
deníkem do temn

²⁵ REZEK [1880], 150.
²⁶ ELIÁŠ 2013, 169.

Fran Krsto Frankopan byli zatčeni a odsouzeni k trestu smrti, vykonalu 30. dubna 1671 ve Vídeňském Novém Městě. Pánství Zrinských bylo zkonfiskováno; jak si v Praze poznamenal křizovník Jiří Ignác Pospíchal, byl syn státěho Petara 3. května 1680 dovezen do Bílé věže Pražského hradu a následujícího dne internován na hradě Točnicku.²⁵ Zde parodie zapsaná v Pospíchalově deníku končí a také my bychom mohli skončit. Přání neznámého veršotepce se nakonec nenaplnila. Nové Zámky si musely počkat na zdrcující porážku Turků před Vidní 1683 a byly osvobozeny až 19. srpna 1685 císařskou armádou, kterou nepřivedl Miklós Zrinski, ale Karel V., vévoda lotrinský. Po dvouhodinovém boji se pevnost vzdala do rukou křesťanských vojáků, avšak historie se bohužel neopakovala: namísto volného odchodu posádky dobyvatelé většímu z pětistícové osmanské posádky povražдили. Kapi-tulanti z roku 1663 nebyli nelitostně potrestáni a Adam Forgáč se na-opak mohl po svém propuštění ujmout soudních a správních funkcí na území Horních Uher.²⁶ Důvtipně sestavené ironické verše – jak se dalo očekávat – ničemu neprospěly a zapadly spolu s Pospíchalovým deníkem do temnot zapomnění.

Prameny

Diarium seu potius fragmenta diarii piissimae memoriae magni Pospichal nostri, quod temporebus primis prioratus sui, partem propria manu, partem alia, ab anno 1661 inclusive posteritati reliquit, in quo multa secretiora ordinis reperiuntur, quae sparsim et seorsim in diversis locis reperia in unum collecta sunt anno 1736; original nedochován, strojopisný přepis (Josefa Pošmurného) z 30. let 20. století, Knihovna Řádu Křizovníků, bez sign. [nepřístupno].

²⁵ REZEK [1880], 150.
²⁶ ELIAŠ 2013, 169.

LEIBNIZ, GOTTFRIED WILHELM 2015: *Mathematischer naturwissenschaftlicher und technischer Briefwechsel*, VIII: 1699–1701, (Hrsg.) CHARLOTTE WAHL – JAMES G. O'HARA – UWE MAYER, (= Sämtliche Schriften und Briefe, Reihe III), Han-

novel.
LÉNÁRY, ORSÓLYA (Hrsg.) 2013: *Auszüge aus dem Thesaurus Exoticorum des E. W. Happel*, in: ANDRÁS F. BALOGH (Hrsg.), *Ungarnbilder im 17. Jahrhundert. Studien und Editionen der Texte: Jakob Vogel: Vngriſche Schiach (1626), Kapitel aus Martin Zeillers Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn (1664), Salomon Schönbayers Erzählung eines ruffiſchen und armenländiſchen Balg-Beschreibung (1664) und*

aus Eberhard Werner Happe's *Thesaurus Exoticorum* (1688), Budapest, s. 221–316, schwerer's gewöhnlich neue nützliche und unumgängliche Beschreibung (1707) und
 dostupné on-line: https://www.academia.edu/5423761/Ungarnbilder-im-17.-jahrhundert._Studien_und_Editionen_der_Texte_Jakob_Vogel_Vngri-sche_Schlacht_etc._Hg._u._ediert_von_Andr%C3%A1s_F._Balogh_in_Verbindung_mit_Orsolya_L%C3%A1szl%C3%A1gy_Kinga-Barbara

um-2013.-323.-Seiten-ISBN-978-615-5371-12-7-[cit. 14. 11. 2019].
Lřva, VACLAV (vyd.) 1951: *Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fundu militarie*
Archivu ministerstva vnřtra CSR v Praze, III: 1618-1625, Praha.

MAYER, MARTIN 1965: *Ortelius Redivivus et Continuatus, Vaer Der Ungariscken Kriegs-Empörungen. Historische Beschreibung* [...], Frankfurt am Main.

Militärschematismus 1848: *Militärschematismus des österreichischen Kaiserthumes*, Wien.

PERETZ, GEORG HEINRICH (Hrsg.) 1847: *Lebzeiten des österreichischen Kaiserthums*, Wien.

Gedichte. Aus den Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Hannover heraus.

gegeben (= *Leibnizens Gesammelte Werke, Erste Folge, Geschichte*, 4), Hannover, dostupné on-line: <https://books.google.cz/books?id=p0jHAAAAcAAJ&pg=PR2&dq=Leibnizens+Geschichtliche+Aufs%C3%A4tze+und+Geschichte:+aus+den+Handschriften+der+K%C3%B6niglichen+Bibliothek+zu+Hannover+herausgegeben&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKFwj-PnN4fjIAhXRtLAKHABDMMQ6AE>

15. 11. 2019]

VALLIN, JEAN-LOUIS (éd.) 2018: *Remède contre l'opium turc. Appel à la nation hongroise 1661-1680*, Praha.

Literatura

BLAŽKOVÁ, TEREZA 200

UK v Praze, Praha,
dle/20.500.11956/10
quence=1&isAllowed
Eliša, Miroslav 2013:

FORBES, JOSEF 2006
Marradase, Pt.
 FUKALA, RADEK 2016:
 Budějovice.
 HAINCZL, KALMÁN 1933:

HEJNA, ANTONIN 1964:
HUBKOVÁ, JANA 2010: *Fr
k vyvoji a vnitřní čes
Universitatis Carolinae
LEHMANN, PAUL 1932:]*

LENNART, ORSOLVA 2013
in: ANDRÁS F. BALOG
im 17. Jahrhundert. St
(1626), Kapitel aus *Me*

*Salomon Schweiggers
(1664) und aus Eberh
s. 204–220, dortu
der im 17. Jahrhu
gel-Vngrische-Schl*

Legium-2013.-323.
Lisco, Frederick G. 1
Markusova, Helena

ka pri Moháči – histor
príspevkov z medziná
republike, v Tatranské
Militärschematismus des

- BLAŽKOVÁ, TEREZA 2007: *Plány obléhání měst Tábora a Brna v době třicetileté války ve světle mezinoborového studia*, bakalářská práce, Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha, dostupné on-line: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/10284/BPTX_0_0_11240_0_245378_0_56290.pdf?sequence=1&isAllowed=y [cit. 15. 11. 2019].
- ELIÁŠ, MIROSLAV 2013: *Zabudnutí hrdinová protitureckých bojů*, Nové Zámky.
- FORBESLSEKÝ, JOSEF 2006: *Spanělé, Ríše a Čechy v 16. a 17. století. Ostudy generála Batašova*, Praha.
- FUKALA, RADEK 2016: *Konec zimního království a poslední ohniska odporu, České Budějovice*.
- HAINCZL, KALTMÁN 1932: *Ersekújvár multijaból, Ersekújvár*.
- HEJNA, ANTONÍN 1964: *Tábor*, Praha.
- HUBKOVÁ, JANA 2010: *Fridrich Falcký v zrcadle lékařové publicistiky. Letáky jako pramen k vývoji a unimální české oázky v letech 1619–1632 (= Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis, 8)*, Praha.
- LEHMANN, PAUL 1922: *Die Parodie im Mittelalter*, München.
- LÉNÁRT, ORSOLYA 2013b: *Theaurus Exoticorum des Berufsschriftstellers E. W. Happel, in: ANDRÁS F. BALOGH – ORSOLYA LÉNÁRT – KINGA HAJDU (Hrsg.), Ungarnbilder im 17. Jahrhundert. Studien und Editionen der Texte: Jakob Vogel: Vngriſche Schiach (1626), Kapitel aus Martin Zellers Neue Beschreibung und annehmliche Reiß-Beschreibung Salomon Schweiggers Gezeuylte neue nutzliche und annehmliche Reiß-Beschreibung (1664) und aus Eberhard Werner Happsels Theaurus Exoticorum (1688)*, Budapest, s. 204–220, dostupné on-line: <https://www.academia.edu/5423761/Ungarnbilder-im-17-Jahrhundert-Studien-und-Editionen-der-Texte-Jakob-Vogel-Vngriſche-Schiach>, Budapest, s. 204–220, dostupné on-line: <https://www.academia.edu/5423761/Ungarnbilder-im-17-Jahrhundert-Studien-und-Editionen-der-Texte-Jakob-Vogel-Vngriſche-Schiach>.
- LÉNÁRT, ORSOLYA 2013a: *Theaurus Exoticorum des Berufsschriftstellers E. W. Happel, in: ANDRÁS F. BALOGH – ORSOLYA LÉNÁRT – KINGA HAJDU (Hrsg.), Ungarnbilder im 17. Jahrhundert. Studien und Editionen der Texte: Jakob Vogel: Vngriſche Schiach (1626), Kapitel aus Martin Zellers Neue Beschreibung und annehmliche Reiß-Beschreibung Salomon Schweiggers Gezeuylte neue nutzliche und annehmliche Reiß-Beschreibung (1664) und aus Eberhard Werner Happsels Theaurus Exoticorum (1688)*, Budapest, s. 204–220, dostupné on-line: <https://www.academia.edu/5423761/Ungarnbilder-im-17-Jahrhundert-Studien-und-Editionen-der-Texte-Jakob-Vogel-Vngriſche-Schiach>.
- LISCO, FREDERICK G. 1840: *Dies irae. Hymnus auf das Weltgericht*, Berlin.
- MARKUSOVÁ, HELENA 2016: *Nárost osmanské hrozby po Moháči a Nové Zámky*, in: *Bitka pri Moháči – historický mezník v dejinách strednej Európy (490. výročie). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, z XX. archívnych dní v Slovenskej republike, v Tatranskej Lomnici v dňoch 23.–25. mája 2016*, Bratislava, s. 249–283.
- Militärschematismus des österreichischen Kaiserthumes, Wien 1848.

This study is dedicated to the perception and depiction of the capitulation of town fortifications in the seventeenth century using the examples of two localities: Tábor in Bohemia and Nové Zámky in Upper Hungary (today's Slovakia). The siege and conquering of Nové Zámky by the Turks (1663) was followed by the European public with great interest, this being manifested primarily in expressions of anger and passionate condemnation of the three commanders who gave the order to capitulate. One of the literary responses to the capitulation is a parody of a church hymn *Dies irae*, which was found in the diary of the general of the order of the Knights of the Cross with the Red Star Jiří Ignác Pospíchal. It is referred to as *Pasquil* and depicts a fictional trial of the commanders of the Nové Zámky fortress presided over by Emperor Leopold I. Count Miklós Zrínyi is called upon by the

The Capitulation of Nové Zámky (1663) in Light of a Parody of a Church Hymn Dies Irae

Summary

[http://www.lombarddiabeniculturali.it/archivi/soggetti-produttori/famiglia/MIDD000011C/Rivista Collegio araldico, Volume 11, 590–591 \[cit. 14. 11. 2019\].](http://www.lombarddiabeniculturali.it/archivi/soggetti-produttori/famiglia/MIDD000011C/Rivista Collegio araldico, Volume 11, 590–591 [cit. 14. 11. 2019].)
Pasquinade, in: *Encyclopaedia Britannica*, dostupné on-line: <https://www.britannica.com/art/pasquinade> [cit. 14. 11. 2019].

Internetové zdroje

POŠMURNÝ, JOSEF 1932: *Deník křížovnického velmistra Jiřího Ignáce Pospíchala (z let 1662–1666)*, Praha.
 PUTNA, MARTIN C. 2018: *Obrazy z kulturních dějin Střední Evropy*, Praha.
 THIR, KAREL 1895: *Hradiště hory Tábor jako pevnost v minulosti*, Tábor.
 VANDROVCOVÁ, JITKA – VANDROVCOVÁ, LENKA 2016: *Don Baltazar de Marradas a don Martin de Hoëff Huerta*, in: *Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře* 17, s. 13–29.

ZDENĚK ŽALUD

Emperor at the en
 moment. The study
 this work and atten
 Keywords: capitu
 Forgač; *Dies irae*; J

Emperor at the end of the poem in order to assist him in a critical moment. The study is focused on a historical and literary analysis of this work and attempts to set it into the context of leaflet propaganda. Keywords: capitulation; Tábor; Nové Zámky (Ersekújvár); Adam Forgáč; *Dies irae*; Jiří Ignác Pospíchal